

พระปิต : ความศรัทธาและคุณค่าที่มีต่อวิถีชีวิตชาวพุทธใน
อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
**Phra Perd: Faith and Value towards the Buddhist Way of Life in
Khwao Sinrin District, Surin Province**

¹พระใบฎีกาพงษ์พัฒน์ ชวโน (มুমทอง)

Phrabaideeka Pongpat Chavano (Moomtong)

พระ บุญสม อนาลโย (ศรีสุข)

Phra Boonsom Analayo (Seesuk)

ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม

Thanarat Sa-ard-iam

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campas

¹Corresponding author email: pongpat.moomtong@gmail.com

Received: October 8, 2021; **Revised:** November 10, 2021; **Accepted:** November 20, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติของพระปิต 2) ศึกษาวิถีชีวิตของชาวพุทธ และ 3) วิเคราะห์ความศรัทธาและคุณค่าของพระปิตที่มีต่อวิถีชีวิตชาวพุทธในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสารและลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่าพระปิตเป็นพระพุทธรูปศิลปะล้านช้างแบบพื้นถิ่นอีสาน สร้างในสมัยพุทธศตวรรษที่ 23 เปรียบเสมือนสัญลักษณ์รูปแทนของพระพุทธรเจ้า ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาอันแฝงด้วยหลักธรรมคำสอนอยู่ด้วย เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงสัญลักษณ์ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ วิถีชีวิตชาวอำเภอเขวาสินรินทร์ ยึดมั่นในพระพุทธรเจ้าเป็นที่พึ่งอันสูงสุด และหลัก

คำสอนของพระองค์ และยังคงอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ให้ชนรุ่นหลัง ความศรัทธา และคุณค่าพระปืดที่มีต่อวิถีชีวิตชาวพุทธในอำเภอเขวาสินรินทร์ มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ผลของความศรัทธาเป็นพื้นฐานทำให้เกิดปัญญา เกิดคุณค่าต่อวิถีชีวิต โดยนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ในองค์รวม 3 ด้าน คือ 1) ด้านจิตใจ มีความเชื่อในองค์พระปืดว่า เป็นสัญลักษณ์รูปแทนของพระพุทธเจ้า เป็นสัญลักษณ์ของความดีงาม เป็นที่พึ่งทางจิตใจ สร้างขวัญกำลังใจ และเป็นหนทางแห่งการทำบุญกุศลของชาวพุทธ 2) ด้านสังคม ได้อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวพุทธ และมีความสามัคคีในสังคม และ 3) ด้านปัญญา นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน นับได้ว่าพระปืดเป็นพระศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง ที่โน้มน้าวจิตใจชาวพุทธให้ประพฤติปฏิบัติตนในวิถีชีวิตที่ดีงาม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา”

คำสำคัญ: คุณค่า, ความศรัทธา, พระปืด, วิถีชีวิตชาวพุทธ, จังหวัดสุรินทร์

ABSTRACT

There are three objectives in this article: 1) to study the history of Phra Perd, 2) to study the Buddhist way of life in the Khwao Sinrin district, Surin province, and 3) to analyze Phra Perd's faith and values in the Buddhist way of life in the Khwao Sinrin district, Surin province. The documentaries studies and In-depth interviews were used. The results had found that Phra Perd is a traditional Isan Lan Chang Buddhist art. It was created in the 23rd-century Buddhist era as a symbol of an artificial Buddha to offer as a Buddhist worshipper with doctrine. It is the propagation of symbolic Buddhism and a place of the spiritual adherent. The Khao Sinrin district adheres to Buddha as the highest reliance and ideology and continues to preserve traditional cultural traditions for future generations. Phra Perd's faith and value towards the Buddhist way of life in the Khwao Sinrin district have faith in Buddhism. The effect of faith is fundamental to wisdom and value for life by presenting a description analyzed in three aspects: 1) psychological aspect: there is a belief in Phra Perd that it is a symbol of Buddha's image, that is, a symbol of goodness, a psychological reliance, and creating morale and being a way of philanthropy for Buddhists, 2) social aspects: making creativity in Buddhist art and traditions and harmony in society and 3) wisdom aspects: applying Buddhist doctrine in everyday life. Phra Perd is a sacred Buddha image in the city that convinces Buddhists to behave in a good way of life, as the Buddhist saying, "Whoever sees the righteous, who sees us."

Keywords: Value, Faith, Phra Perd, the Buddhist way of Life, Surin Province

บทนำ

ในครั้งพุทธกาลการสร้างรูปแทนพระพุทเธายังไม่นิยมสร้าง พุทธบริษัทจึงนับถือแต่ไตรสรณคมน์ ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ และพระสงฆ์สาวกอันเป็นหลักสูงสุดในพุทธศาสนา ครั้นต่อมา เมื่อพระพุทธรูปได้ประดิษฐานขึ้นที่บวรสถานบรรพตเหล่าสาวกหาสิ่งอื่นใดเป็นสิ่งเคารพแทน ด้วยพระพุทธรูปได้มีพุทธปฏิมาแก่พระสงฆ์สาวกให้ยึดถือพระธรรมวินัยเป็นสิ่งแทนพระองค์ ปรากฏในมหาปรินิพพานสูตรปริวรรตว่า “...กาลเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว อันว่าพระปริยัติธรรมทั้งหลาย 84,000 พระธรรมชั้นนี้ จักเป็นครูสั่งสอนท่านทั้งปวงแทนองค์ตถาคต...” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 10 ข้อที่ 216 หน้า 164, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การสร้างพระพุทธรูปในประเทศไทย พระพุทธศาสนาแผ่เข้าสู่ประเทศไทยหลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ประมาณ 300 ปี โดยพระโสณะ พระอุตตระ และพระภิกษุ ติดตามอีกจำนวนหนึ่งได้เดินทางเข้าสู่ศูนย์กลางแห่งสุวรรณภูมิ ซึ่งสันนิษฐานว่าอยู่บริเวณจังหวัดนครปฐมแม้จะมีข้อสันนิษฐานไปต่าง ๆ แต่นักประวัติศาสตร์ทางพุทธศาสนาในประเทศไทยโดยมากเชื่อว่าเป็นบริเวณจังหวัดนครปฐม ในเบื้องต้นนี้ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการสร้างพระพุทธรูปในประเทศไทย ในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งเขียนโดยพระรัตนปัญญาเถระแห่งล้านนา มีเนื้อหาแสดงตำนานพระพุทธรูปแก่นจันทน์ตั้งแต่รัชสมัยพระเจ้าปเสนทิโกศลแห่งเมืองสาวัตถีในอินเดียจนถึงรัชสมัยพระเจ้าติโลกราชแห่งเมืองเชียงใหม่... เรื่องตำนานพระแก่นจันทน์นี้ ทำให้สันนิษฐานได้ว่าต้นแบบการสร้างพระพุทธรูปในล้านนา และสุโขทัย คือพระพุทธรูปแก่นจันทน์ และคติการสร้างพระพุทธรูปเป็นที่นิยมในล้านนามากกว่าในสุโขทัยซึ่งอยู่ในยุคเดียวกัน (พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา, 2558)

พระปิด ฌ วัดปราสาทแก้ว อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ นับว่าเป็นสัญลักษณ์รูปแทนของพระพุทธเจ้า เป็นพระศักดิ์สิทธิ์เป็นที่ยึดเหนี่ยวใจทางใจของชาวพุทธ ผู้คนส่วนมากจะเดินทางมากราบไหว้วันมีการพระปิด เพื่อขอพร บันดาล และเสี่ยงทาย ด้วยมีความเชื่อว่าเมื่อมาขอพรและเสี่ยงทายแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องครอบครัว ธุรกิจ การงาน ก็จะประสบผลสำเร็จตามที่ปรารถนาไว้ทุกประการ (พระครูสถิตวรรัตน์ ฐานาโร, 2564, จำลอง จรจรรย์, 2564)

จากเรื่องราวดังกล่าว จึงทำให้ผู้เขียนมีความสนใจที่จะนำเสนอบทความ “พระปิด : ความศรัทธาและคุณค่าที่มีต่อวิถีชีวิตชาวพุทธในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์” โดยการศึกษาเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 2 รูป/คน เพื่อจะได้ศึกษาประวัติความเป็นมาความเชื่อของชาวพุทธที่มีต่อพระปิดจะมีคุณค่าต่อจิตใจ และการดำเนินชีวิตมากน้อยเพียงใด อีกทั้งเป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวพุทธ เพื่อธำรงพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองสถาพรต่อไป

ประวัติของพระปิตในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนขอเสนอใน 3 ประเด็น คือ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านพระปิต ประวัติความเป็นมาของพระปิต (พระพุทธรูปองค์ใหญ่) และประวัติความเป็นมาของพระเสี่ยงทาย (พระปิตองค์เล็ก) มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกัน พอสรุปได้ ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านพระปิต ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านพระปิตนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานเด่นชัด ชาวบ้านดั้งเดิมที่อพยพโยกย้ายมาจากที่ใด แต่ปรากฏมีตำนานที่เล่าถึงความเป็นมาของ “พระปิต” พระพุทธรูปโบราณที่สำคัญประจำหมู่บ้านมีเรื่องเล่ากันว่าพระปิตนี้เคยแปลงเป็นกวางทอง วันหนึ่งชาวส่วย (กูย) ซึ่งอาศัยอยู่ที่จอมพระได้ออกไปขุดมันในป่า และได้พลั้งมือทำร้ายกวางทองตัวหนึ่งจนบาดเจ็บที่ขาข้างขวา ชาวส่วยพร้อมพวกจึงได้ติดตามกวางทองตัวนั้น ผ่านหมู่บ้านแสรออ จนมาถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่งในเวลาที่พระฉนเพลพอดีแล้วมาหลบซ่อนตัวอยู่ที่บ้านอาโพน จากนั้นจึงไปอยู่ที่บ้านพระปิต โดยที่ชาวส่วยเหล่านั้นได้ติดตามมาถึงปราสาทร้างกลางป่าพบพระพุทธรูปองค์ใหญ่อยู่ภายในปราสาท และมีรอยคราบเลือดที่พระซงฆ์ข้างขวา ชาวส่วยต่างตกใจจึงร้องขึ้นว่า “พระปิต.. พระปิต...” ซึ่งคำว่า ปิต เป็นภาษาส่วย แปลว่า ใหญ่ ดังนั้น พระปิต จึงหมายความว่า พระพุทธรูปองค์ใหญ่ ซึ่งต่อมาชื่อพระปิตก็กลายมาเป็นชื่อของหมู่บ้านแห่งนี้ (พระครูสถิตวรรัตน์ ฐานวโร, 2564)

จากประวัติความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านในบริเวณพื้นที่แถบนี้ ซึ่งก็มีทั้งภาษาส่วย และภาษาเขมร กล่าวคือภาษาส่วยเช่น คำว่า “ปิต” แปลว่า ใหญ่ คำว่า “จอม” แปลว่า ล้อม ส่วนภาษาเขมรเช่น คำว่า “โพน หรือ โพน” แปลว่า หลบซ่อน อันแสดงให้เห็นว่าบรรพบุรุษดั้งเดิมในแถบนี้มีทั้งเชื้อสายส่วย (กูย) และเขมร และชื่อเหล่านี้ก็ได้กลายมาเป็นชื่อของหมู่บ้านซึ่งก็ได้แก่ บ้านจอมพระ บ้านฉนเพล บ้านอาโพน และบ้านพระปิตนั่นเอง นอกจากนี้ชื่อเรียกหมู่บ้านพระปิตในภาษาท้องถิ่น คือ “ประปิต” ซึ่งก็คงเพี้ยนมาจากคำว่า “เปรี๊ยะปิต” ซึ่งเป็นคำผสมกันระหว่างคำว่า “เปรี๊ยะ” ในภาษาเขมร และคำว่า “ปิต” ในภาษาส่วย (พระครูสถิตวรรัตน์ ฐานวโร, 2564)

2. ประวัติความเป็นมาของพระปิต (พระพุทธรูปองค์ใหญ่) พระปิต (พระพุทธรูปองค์ใหญ่) ประดิษฐานภายในปราสาทแก้วหรือโบราณสถานปราสาทแก้ว หรือปราสาทพระปิต วัดแห่งนี้ตั้งขึ้นเมื่อราว พ.ศ.2457 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2489 (กรมการศาสนา, 2540) และยังคงอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ (กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนและกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานปราสาทแก้ว ในราช

กิจจานุเบกษาเล่ม 119 ตอนพิเศษ 117ง วันที่ 29 พฤศจิกายน 2545)

วัดปราสาทแก้ว ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านพระปิต หมู่ 2 ตำบลบ้านแร่ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสุรินทร์ ห่างจากตัวเมืองสุรินทร์ ประมาณ 14 กิโลเมตร หรือเรียกอีกชื่อว่า ชุมชนโบราณบ้านพระปิต เป็นชุมชนที่มีกำแพงเมืองโบราณล้อมรอบ 2 ชั้น พระปิต (พระพุทธรูปองค์ใหญ่) เป็นพระพุทธรูปศิลาทรายสีแดง ปางสมาธิ ขนาดหน้าตักกว้าง 54 เซนติเมตร สูง 102 เซนติเมตร ประทับนั่งขัดสมาธิในลักษณะที่แปลก คือวางพระขงฆ์ซ้ายเหนือพระขงฆ์ขวาแล้วสอดพระบาทซ้ายไว้ใต้พระเพลาด้านขวา ในส่วนของพระหัตถ์มีขนาดใหญ่มากโดยวางพระหัตถ์ขวาเหนือพระหัตถ์ซ้าย และมีลายธรรมจักรอยู่บนฝ่าพระหัตถ์ทั้งสอง ครองจีวรห่มเฉียง มีสังฆาฏียาวสลัก เป็นลายเส้นคู่ขนานพาดผ่านพระอังสาซ้ายปลายตัดเป็นเส้นตรง มีร่องรอยการฝังผลึกแก้วที่ปลายสังฆาฏี และพระนาภี และปรากฏรอยขอบจีวรที่พระศอก ข้อมพระหัตถ์ และข้อมพระบาท ส่วนพระเศียรนั้นถูกคนร้ายลักลอบตัดไป เมื่อ พ.ศ.2523 ปัจจุบันทางวัดได้ซ่อมแซมโดยต่อเศียรเข้าไปใหม่ (สิงหะ โชโยจ, 2534)

พระครูสถิตวรรัตน์ (แสงจันทร์ ฐานวโร) เจ้าอาวาสวัดปราสาทแก้ว ให้สัมภาษณ์ว่าทำให้ช่างทำเศียรขึ้นมาใหม่ โดยปั้นขึ้นมาจากจินตนาการของชาวบ้านในพื้นที่ที่จำลักษณะเศียรได้เนื่องจากในสมัยนั้นไม่ได้มีการถ่ายภาพบันทึกเก็บไว้ จึงทำได้เพียงปั้นขึ้นมาให้คล้ายกับเศียรเดิมให้มากที่สุด (พระครูสถิตวรรัตน์, 2564)

จากพุทธลักษณะแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่รับมาจากศิลปกรรมล้านช้างผสมผสานกับศิลปะแบบท้องถิ่นกล่าวคือ อิทธิพลศิลปะล้านช้าง เช่น การครองจีวรห่มเฉียงมีชายสังฆาฏียาวสลักเป็นลายเส้นคู่ขนาน ปลายตัดเป็นเส้นตรง และนิยมการฝังผลึกแก้วที่ชายสังฆาฏี พระเนตร และพระนาภี ซึ่งมีปรากฏมาตั้งแต่สมัยต้นของวัฒนธรรมล้านช้างในพุทธศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา จนถึงพุทธศตวรรษที่ 24 (สมเกียรติ โล่ห์เพชรรัตน์, 2543) และลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงศิลปะท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากทั่วไปคือ ลักษณะที่นั่งขัดสมาธิที่เลียนแบบท่านั่งขัดสมาธิจริงอีกแบบหนึ่งของมนุษย์ และพระปิตคงสร้างขึ้นในระยะเวลาเดียวกับที่มีการสร้างปราสาทแก้ว แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า พระปิตมิได้สร้างติดกับตัวปราสาท อีกทั้งยังสามารถเคลื่อนย้ายเข้า-ออกจากของคูหาได้ อย่างไรก็ตามจากตำนานของหมู่บ้านแสดงให้เห็นว่าพระปิตเคยอยู่คู่กับปราสาทแก้วมาก่อนที่กลุ่มชนปัจจุบันจะเข้ามาตั้งถิ่นฐาน คือในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 24 (ภานุวัฒน์ เอื้อสามาลย์, 2545) ข้อมูลกรมศิลปากร ได้กล่าวถึงประติมากรรมสมัยรัตนโกสินทร์คือ ช่วงศิลปะรัตนโกสินทร์ (พุทธศตวรรษที่ 23 – ปัจจุบัน) นิยมสร้างพระพุทธรูปปางมารวิชัย ปางสมาธิ ปางประทานอภัย ปางไสยาสน์ (กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, 2558) จึงสันนิษฐานได้ว่าพระปิตอาจจะเป็นประติมากรรมที่สร้างในสมัยรัตนโกสินทร์เช่นเดียวกัน

3. ประวัติความเป็นมาของพระเสียง่หาย (พระปิตองค์เล็ก)

พระเสียง่หาย (พระปิตองค์เล็ก) เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิราบ พระเศียรทรงเทริด มีรัศมี เป็นรูปกลีบบัวหงาย มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 24 หรือราวสมัยอยุธยาตอนปลายถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ชาวบ้านเรียกว่า “พระเสียง่หาย” หรือ “พระปิตองค์เล็ก” (ฐานข้อมูลแหล่งโบราณคดีที่สำคัญในประเทศไทย, 2564) ที่ไม่ว่าใครเข้ามากราบไหว้ ขอคำทำนายเสียง่หายก็ถึงกับต้องทิ้งไปตาม ๆ กันกับวิธีการเสียง่หาย ยกองค์พระปิตเพื่อเสียง่หาย และผลคำทำนายที่ได้รับ (ข่าวแนวหน้า, 2564)

พระเสียง่หาย เดิมเคยประดิษฐานอยู่คู่กับพระปิตภายในปราสาทแก้ว ปัจจุบันทางวัดได้นำมาไว้บนศาลาการเปรียญ เป็นพระพุทธรูปศิลาทรายสีแดง ประทับนั่งขัดสมาธิราบ ปางสมาธิ ขนาดหน้าตักกว้าง 35 เซนติเมตร สูง 54 เซนติเมตร ครองจีวรห่มเฉียง มีสังฆาฏิยาวสลักเป็นลายเส้นคู่ขนานพาดผ่านพระอังสาซ้ายปลายตัดเป็นเส้นตรง มีลายธรรมจักรบนฝ่าพระหัตถ์ทั้งสองข้าง ส่วนพระพักตร์ค่อนข้างใหญ่ พระเนตรเหลือบมองต่ำ มีฝักกลีกล้วย พระขนงต่อกันเป็นรูปปีกกา พระนาสิกใหญ่เป็นสัน พระโอษฐ์เล็ก พระศกเป็นเม็ดค่อนข้างใหญ่ มีไรพระศก ส่วนพระเศียรนี้มองโดยรวมแล้ว มีลักษณะคล้ายทรงเทริดแบบพระพุทธรูปศิลปะลพบุรี พระเสียง่หายนี้คงสร้างขึ้นในระยะเวลาเดียวกับการสร้างพระปิต ทั้งนี้เพราะใช้วัสดุชนิดเดียวกันคือหินทรายสีแดง และมีพุทธลักษณะบางประการที่คล้ายกันคือ ชายสังฆาฏิยาวสลักเป็นลายเส้นคู่ขนาน ปลายตัดเป็นเส้นตรง มีลายธรรมจักรบนฝ่าพระหัตถ์ทั้งสองข้าง และนิยมการฝังฝักกล้วยสี ดังนั้น จึงสันนิษฐานช่วงเวลาในการสร้างพระเสียง่หายได้สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 23-24 เป็นศิลปะแบบพื้นถิ่นอีสาน (ภานุวัฒน์ เอื้อสาลย์, 2545)

พระเสียง่หาย เป็นพระศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจของชาวบ้าน ผู้คนส่วนมากจะเดินทางมากราบนมัสการ ขอพรท่านและเสียง่หายโดยการยกองค์ท่าน ขึ้นตอนเพียงจุดรูป 3 ดอก ก้มลงกราบ 3 ครั้ง แล้วนั่งพนมมือตั้งจิตอธิษฐานเสียง่หาย โดยนั่งคุกเข่าใช้สองมือยกองค์พระหลักการยกองค์พระโดยส่วนมากจะนิยมยก 3 ครั้ง ส่วนวิธีการขอพรคำทำนายเสียง่หายนั้น ครั้งแรก เป็นการขอยกคูน้าหนักท่านก่อนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างในการยก ครั้งต่อไป ครั้งที่ 2 เป็นการอธิษฐาน ว่าถ้าสิ่งที่เป็นไปได้ดังคำที่เราอธิษฐานนั้น ๆ ก็ขอให้ยกองค์หลวงพ่อนั้นขึ้นได้ เมื่ออธิษฐานเสร็จแล้วก็ยกขึ้นในครั้งที่ 3 เป็นการอธิษฐานแบบเดิมแต่ครั้งนี้ ถ้าเป็นไปได้ดังคำอธิษฐาน ก็ขออย่าให้ยกองค์หลวงพ่อนั้นขึ้นได้ หลังจากยกทั้ง 3 ครั้งแล้ว ผลจะออกมาอย่างไร ก็แล้วแต่ความเชื่อตามคำอธิษฐาน (ข่าวเนชั่นทีวี, 2564) และต้องตั้งจิต

อธิษฐาน ทำจิตใจ ให้สงบ อธิษฐานสิ่งที่อยากรู้ แล้วลองยกองค์พระขึ้น ถ้าคำอธิษฐานนั้นจะเกิดขึ้นจริง ก็จะยกองค์พระขึ้นได้โดยง่าย เหมือนน้ำหนักเบา แต่ถ้าคำอธิษฐานนั้นจะไม่เกิดขึ้นจริง ก็จะยกองค์พระไม่ขึ้นเลย คล้ายกับมีน้ำหนักมากจนไม่น่าเชื่อว่า จะเป็นองค์พระองค์เดียวกัน (ข่าวแนวหน้า, 2564)

วิถีชีวิตของชาวพุทธในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

สืบเนื่องจากชุมชนชาวพุทธในอำเภอเขวาสินรินทร์ โดยเฉพาะชุมชนโบราณบ้านปัด ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมเขมรอย่างชัดเจนเช่นเดียวกับชุมชนโบราณอื่น ๆ ในจังหวัดสุรินทร์ ดังปรากฏหลักฐานที่แสดงถึงวัฒนธรรมเขมร คือการสร้างปราสาทแก้ว โดยสร้างซ้อนทับปราสาทเขมรที่มีอยู่เดิม ในรูปแบบศิลปะล้านช้างหรือพื้นถิ่นอีสาน ซึ่งร่วมกับอยุธยาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23-24 เป็นปราสาทหรือธาตุที่สร้างสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป ซึ่งในภาษาอีสานเรียกว่า “อุบมุง” สำหรับพระพุทธรูปที่กล่าวถึงนี้ก็คือ พระปัด และพระเสียงทาย ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศิลาทราย มีพุทธลักษณะที่เป็นศิลปกรรมแบบล้านช้าง ผสมผสานกับรูปแบบท้องถิ่นจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะที่เป็นศิลปะพื้นถิ่น นอกจากนี้ ยังพบโบราณวัตถุตรงกับรูปแบบศิลปะเขมร แบบบายนในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 คือ รูปนางปรัชญาปารมิตาสาริธ สังข์สาริธ ฐานสาริธ ถาดสาริธ ฆ้องสาริธ ภาชนะทรงขันสาริธ เป็นต้น ซึ่งสันนิษฐานว่า เป็นวัตถุเครื่องใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา เป็นพุทธศาสนาแบบมหายาน เพราะมีการนับถือบูชาเทพีปรัชญาปารมิตา ซึ่งเป็นระยะเวลาเดียวกันกับที่ลัทธิศาสนานี้ได้รับความนิยมสูงสุดในพระนครหลวง ศูนย์กลางอำนาจ และความเจริญทางวัฒนธรรมในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 (ภาณุวัฒน์ เอื้อสาลาลัย, 2545)

ในปัจจุบันวิถีชีวิตของชาวพุทธในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมประชาชนมีความสามัคคีและพึ่งพาอาศัยกัน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธประมาณ 99 % และศาสนาอื่น ๆ จำนวน 1% โดยมีวัด 16 แห่ง ที่พักสงฆ์ 17 แห่ง เป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวจิตใจและทำบุญในเทศกาล ประชาชนปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ได้แก่ วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันแชนโฆนตา (สารทเขมร) วันสารทไทย วันออกพรรษา ฯลฯ (คณะกรรมการบริหารงานอำเภอเขวาสินรินทร์ แผนพัฒนาอำเภอ, 2560) และข้อมูลจาก MGR มรดกทางวัฒนธรรมประเพณีที่ชุมชนอำเภอเขวาสินรินทร์ ได้สืบทอดต่อกันมา ได้แก่ แชนโฆนตา แชนแสร เรือมตรข เจริญเบริน กันตรัม ลิกเขมร และมีหมู่บ้านทอผ้าไหมที่สืบสานลายดอกมาแต่โบราณ ที่สำคัญและเป็นที่เลื่องชื่อ คือการทำปะเก้อม เครื่องปะคำ ซึ่งมีลวดลายสวยงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่สืบ

ทอดกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปี จนกลายเป็นผลิตภัณฑ์ล้ำค่าทางภูมิปัญญาระดับชาติ และเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประชาชนในพื้นที่ (MGR Online, 2564)

จำลอง จรจรัญญ์ ปราษฎ์ชาวบ้าน ให้สัมภาษณ์ว่า “ตนนับถือศาสนาพุทธ นับถือศรัทธาในองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และศรัทธายึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระองค์ ในเรื่องศรัทธา 4 คือ 1) เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง เมื่อทำอะไรโดยมีเจตนาหรือตั้งใจทำทั้งที่รู้ย่อมเป็นกรรม 2) เชื่อผลของกรรม เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผลต้องมีเหตุ 3) เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าทุกคนมีกรรมเป็นของของตน จะต้องรับผลของกรรมนั้น และ 4) เชื่อมั่นมั่นใจในองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เชื่อมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระองค์ ซึ่งความเชื่อต้องประกอบไปด้วยปัญญา ในความคิดเห็นส่วนตัวที่ชาวบ้านและประชาชนใกล้เคียงมาสักการะ กราบไหว้ ขอพร บนบาน พระปิตองค์ใหญ่ และเสี่ยงทายพระปิตองค์เล็ก เพื่อเป็นสิริมงคล เป็นขวัญกำลังใจ สร้างความเชื่อมั่นให้ตนเอง ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ดีที่ให้ชาวบ้านยึดมั่นเชื่อถือในองค์พระปิต เพราะเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะดึงคนเข้ามาวัดมาทำบุญ ฟังเทศน์ เพื่อจะได้ซึมซับในคำสอนตามหลักทางพระพุทธศาสนา” (จำลอง จรจรัญญ์, 2564)

ดังนั้น ชุมชนชาวพุทธในอำเภอเขวาสินรินทร์ โดยเฉพาะชุมชนโบราณบ้านปิต ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมเขมร เช่นเดียวกับชุมชนโบราณอื่น ๆ ในจังหวัดสุรินทร์ ส่วนใหญ่ชาวพุทธในอำเภอเขวาสินรินทร์ นับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวจิตใจ และทำบุญในเทศกาล ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ได้แก่ วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันแชนโฌนตา (สารทเขมร) วันสารทไทย วันออกพรรษา เป็นต้น และศรัทธายึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

ความศรัทธาและคุณค่าของพระปิตที่มีต่อวิถีชีวิตชาวพุทธในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

1. แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับความศรัทธา ความศรัทธา หรือ ความเชื่อ คือ ความมั่นใจต่อสิ่งนั้น ๆ ว่าเป็นความจริง ซึ่งความเชื่อบางอย่างอาจสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ความเชื่อเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับมนุษย์มาตั้งแต่ยุคโบราณ ตอนที่ยังไม่มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ไม่มีการพิสูจน์ถึงความจริงของเรื่องนั้นๆ และการยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่เราไว้วางใจความจริงหรือความไว้วางใจที่เป็นรูปของความเชื่อนั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใด ๆ คนที่เชื่อในฤกษ์ยามก็จะถือว่า วันเวลาการโคจรของดวงดาวจะก่อให้เกิดผลต่อตัวมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็จะมีคามยึดมั่นว่าเครื่องรางของขลังให้คุณให้โทษแก่ตนได้จริง...ได้แก่ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลาง ของขลัง

ผีสาง นางไม้ ความเชื่ออำนาจลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เหล่านี้ เป็นต้น (กลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้, 2526)

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ ไทย ให้ความหมายเกี่ยวกับความเชื่อไว้ 2 นัยด้วยกัน คือ

1.1 การยอมรับข้อเสนอข้อใดข้อหนึ่งได้ว่าเป็นความจริง การยอมรับเช่นนี้โดยสารถะสำคัญแล้วเป็นการรับเชิงพุทธิปัญญา แม้ว่าจะมีอารมณ์สะท้อนใจเข้ามาประกอบร่วมด้วย ความเชื่อจะก่อให้เกิดภาวะทางจิตขึ้นในบุคคลซึ่งอาจจะเป็นพื้นฐาน สำหรับการกระทำโดยสมัครใจของบุคคลนั้น...หรือจากลักษณะที่ทำให้เกิดความเข้าใจไขว่ไขวกี้ได้ เพราะฉะนั้นความเชื่อจึงมิได้ขึ้นอยู่กับความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเนื้อหาความเชื่อแปลกวิถดการก็ได้ คนเราอาจจะกระทำการอย่างแข็งขันจริงจัง หรืออย่างบ้าคลั่งด้วยความเชื่อที่ผิดได้เท่า ๆ กับที่ทำด้วยความเชื่อที่ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม การทำที่ใช้สติปัญญา ใด ๆ ก็ตามย่อมต้องอาศัยความเชื่ออยู่ด้วยเสมอ แต่สติปัญญาเองนั้นอาจใช้มาทดสอบความเชื่อและตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องพื้นฐานความเชื่อนั้นได้

1.2 การยอมรับข้อเสนอข้อใดข้อหนึ่งว่า เป็นจริงโดยที่ยังมิได้พิสูจน์ได้โดยวิธีการของวิทยาศาสตร์ จากคำจำกัดความต่างๆ ข้างต้น จึงพอสรุปความหมายของความเชื่อไว้ว่า “ความเชื่อ” หมายถึง การยอมรับต่าง ๆ ว่าเป็นจริง มีอยู่จริง และมีอำนาจที่จะบันดาลให้เกิดผลดีหรือผลร้ายต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงด้วยเหตุผล แต่เป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มชนหรือสังคม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524) และมานิต มานิตเจริญ ได้กล่าวไว้ว่า ความเชื่อ หมายถึง เห็นจริงด้วย วางใจ ไว้วางใจ มั่นใจ และนับถือ (มานิต มานิตเจริญ, 2514)

ดังนั้น แนวคิดเรื่องความเชื่อทั่วไป ความเชื่อ คือการยอมรับต่าง ๆ ว่าเป็นจริง มีอยู่จริง และมีอำนาจที่จะบันดาลให้เกิดผลดีหรือผลร้ายต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงด้วยเหตุผล แต่เป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มชนหรือสังคม และการยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่เราไว้วางใจ ความจริงหรือความไว้วางใจที่เป็นรูปของความเชื่อนั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใด ๆ

2. แนวคิดความศรัทธาตามแนวพระพุทธศาสนา ความเชื่อในพระพุทธศาสนา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ศรัทธา” ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นความเชื่อที่มีปัญญารองรับ และเป็นทางนำไปสู่ปัญญาได้ ศรัทธาจึงเป็นเพียงขั้นหนึ่งในขบวนการพัฒนาปัญญาดังเช่น พระสูตรในพระไตรปิฎก ดังนี้

ในเกสปุตติสูตร ว่าด้วยกาลามะ ชาวเกสปุตตนิคม หรือที่นิยมเรียกกันว่า “กาลามสูตร” เป็นพระสูตรที่ทรงแสดงพุทธพจน์ เกี่ยวกับความเชื่อ โดยใช้ปัญญาพิจารณาว่า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “..กาลามชนทั้งหลาย ก็สมควรที่ท่านทั้งหลายจะสงสัย สมควรที่จะลังเลใจ ท่านทั้งหลายเกิดความสงสัยลังเลใจในฐานะที่ควรสงสัยอย่างแท้จริง มาเกิด กาลามะทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ

(การคิดเอาเอง) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমানอย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรงตามแนวเหตุผล อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา...” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 20 ข้อที่ 66 หน้า 256-257, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในติฐานสูตร ว่าด้วยฐานะที่เป็นเหตุให้ทราบผู้มีศรัทธา พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีศรัทธาเลื่อมใสพึงทราบได้โดยฐานะ 3 ประการ ฐานะ 3 ประการ อะไรบ้าง คือ 1. เป็นผู้ปรารถนาที่จะเห็นท่านผู้มีศีล 2. เป็นผู้ปรารถนาที่จะฟังสัทธรรม 3. เป็นผู้ไม่ปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน มีจาคะอันสละแล้ว มีฝ่ามือชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกทานอยู่ครองเรือน ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีศรัทธา เลื่อมใสพึงทราบได้โดยฐานะ 3 ประการนี้แล บุคคลผู้ปรารถนาจะเห็นท่านผู้มีศีล ปรารถนาจะฟังสัทธรรม กำจัดความตระหนี่อันเป็นมลทิน บุคคลนั้นเรียกว่า ผู้มีศรัทธา” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 20 ข้อที่ 42 หน้า 205-206, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในสิกขาสูตร ความว่า “ ภิกษุทั้งหลาย ฐานะ 5 ประการ พร้อมทั้งเหตุคล้อยตามว่า ทะไม่ชอบธรรมที่น่าติเตียนในปัจจุบัน ย่อมมาถึงภิกษุหรือภิกษุณีบางรูปผู้บอกคืนสิกขา กลับมาเป็นคฤหัสถ์ ฐานะ 5 ประการ อะไรบ้าง คือ 1. ไม่มีศรัทธาในกุศลธรรม 2. ไม่มีhiriในกุศลธรรม 3. ไม่มีโอตตปปะในกุศลธรรม 4. ไม่มีวิริยะในกุศลธรรม 5. ไม่มีปัญญาในกุศลธรรม ภิกษุทั้งหลาย ฐานะ 5 ประการ พร้อมทั้งเหตุคล้อยตามว่า ทะไม่ชอบธรรมที่น่าติเตียนในปัจจุบัน ย่อมมาถึงภิกษุหรือภิกษุณีบางรูปผู้บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ ฐานะ 5 ประการ พร้อมทั้งเหตุที่น่าสรรเสริญในปัจจุบัน ย่อมมาถึงภิกษุหรือภิกษุณีบางรูป แม้มีทุกข์ (ความทุกข์กาย) แม้มีโทมนัส (ความทุกข์ใจ) ร้องไห้น้ำตานองหน้าอยู่ ก็ยังประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้ ฐานะ 5 ประการ อะไรบ้าง คือ 1. มีศรัทธาในกุศลธรรม 2. มีhiriในกุศลธรรม 3. มีโอตตปปะในกุศลธรรม 4. มีวิริยะในกุศลธรรม 5. มีปัญญาในกุศลธรรม...” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 22 ข้อที่ 5 หน้า 7-8, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา และนักวิชาการ ได้ให้ความคิดเห็นเรื่องศรัทธาไว้ ดังนี้ สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) ได้แสดงสัทธาไว้ใน “ประมวลสารคดีธรรม” ว่า “เกี่ยวกับความเชื่อ ให้ใช้ปัญญาพิจารณา แม้พระพุทธศาสนาเองก็ไม่บังคับให้เชื่อถือ ดังเช่น ที่ทรงตรัสว่า มิให้เชื่อโดยอาการ 10 อย่างในกาลามสูตร ข้อนี้ควรขยายความว่า ศรัทธา คือ ความเชื่อในพระพุทธศาสนานั้นต้องการให้เชื่อโดยปัญญาคือ ความรู้ และพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในที่หลายแห่งเน้นให้ใช้ปัญญาคือ ความรู้เป็นประการสำคัญ” (สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2530)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ศรัทธา” ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ ไว้ว่า ศรัทธา หมายถึง “ความเชื่อความเลื่อมใสในทางธรรม คือ เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ คำว่า “สัทธา หรือ ศรัทธา” ชาวพุทธที่มีต่อพุทธศาสนา ประเด็นที่เป็นข้อสงสัยของชาวพุทธมานานว่า สัทธา หรือ ศรัทธา กับ ความเชื่อ มีความหมายเหมือนกันหรือต่างกันหรือไม่ หรือเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาอย่างไร พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า ศรัทธา 4 หมายถึง ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล 4 อย่าง คือ 1) กัมมสัทธา หมายถึง เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ย่อมเป็นกรรม 2) วิปากสัทธา หมายถึง เชื่อวิปาก เชื่อผลของกรรม คือเชื่อว่าการกระทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ 3) กัมมัสสกตาสัทธา หมายถึง เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของกรรม จะต้องรับผิดชอบเสวยวิปากเป็นไปตามกรรมของตน 4) ตถาคตโพธิสัทธา หมายถึง มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

มณี พะยอมยงค์ กล่าวว่า ในทางพระพุทธศาสนา เมื่อกล่าวถึงความเชื่อแล้วต้องมีปัญญากำกับอยู่ในหลักธรรมนั้นเสมอ ทั้งนี้ก็เพราะว่าเมื่อมีความเชื่ออย่างเดียวโดยไม่มีปัญญาก็จะเป็นความเชื่อที่งมงาย (Blind Faith) ปราศจากเหตุผล (Cause and Effect) และการพิสูจน์ เพราะฉะนั้น ความเชื่อจึงเป็นลักษณะความรู้แบบหยาบ ๆ โดยไม่ผ่านการเจียรไนทางความคิด หรือไม่ผ่านการไตร่ตรอง ด้วยโยนิโสมนสิการ ในทางพระพุทธศาสนา พระธรรมคำสอนที่จำแนกญูปาว่า คนทำดีมีบุญย่อมจะประสบผลเป็นความสุขสมบุญได้เกิดในสวรรค์ และจะหมดกิเลสตัณหาเข้าสู่พระนิพพาน คนทำชั่วคือบาป จะได้รับความทุกข์ทรมาน ตกนรกไม่มีวันจบสิ้น คนที่เชื่อในคำสอนก็ประพฤติปฏิบัติตามด้วยความหวังให้พบกับความสุขในชีวิตของตน (มณี พะยอมยงค์, 2536)

ระบบของความเชื่อ ความเชื่อของมนุษย์เกิดจากความไม่รู้ ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสว่าเป็น “อวิชชา” เมื่อได้พบเหตุการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฟ้าผ่า แผ่นดินถล่ม จึงเกิดความคิดว่าต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งกระทำขึ้น จึงพากันสร้างผี วิญญาณ เทพารักษ์ขึ้น แล้วพากันนึกคิดว่าสิ่งที่สร้างขึ้นมา

นั้นมีรูปร่างตามจินตนาการของตน และกระทำพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อบูชา สักการะ เช่น เช่นไหว้ บวงสรวง สังเวย เพื่อให้สิ่งที่ตนคิดว่ามีนั้น ผ่อนคลายความรุนแรง และมีเมตตากรุณา ไม่ทำร้าย และบันดาลความสุขให้ ความเชื่อแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ 1) ความเชื่อทั่ว ๆ ไป หรือความเชื่อธรรมดา (Belief) เช่น นรก สวรรค์ บาป บุญ 2) ความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยความกลัวหรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ (Superstition) ความเชื่อดังกล่าวนี้อาจแบ่งย่อยเป็น 12 อย่าง คือ (1) ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ (2) ความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้าน (3) ความเชื่อโชคลาง (4) ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม นิमित ผืน (5) ความเชื่อทางไสยศาสตร์ (6) ความเชื่อลักษณะของคนและสัตว์ (7) ความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนา (8) ความเชื่อเกี่ยวกับการทำมาหากิน (9) ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี (10) ความเชื่อเรื่องเคล็ดและการแก้เคล็ด (11) ความเชื่อเกี่ยวกับสวรรค์ ชาติ ภพ (12) ความเชื่อเกี่ยวกับเลขดี เลขร้าย วันดี วันร้าย ฯลฯ ผลของความเชื่อ ความเชื่อเป็นพื้นฐานของการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประโยชน์ของความเชื่อ ทำให้มีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ คือ 1) ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ 2) ความเชื่อทำให้เกิดพลัง 3) ความเชื่อทำให้เกิดการสร้างสรรค์ 4) ความเชื่อทำให้เกิดความสามัคคี 5) ความเชื่อทำให้เกิดรูปธรรม (สัญลักษณ์) 6) ความเชื่อเป็นพื้นฐานทำให้เกิดปัญญา 7) ความเชื่อทำให้เกิดฤทธิ์ทางใจ (อมรา พงศาพิชญ์, 2541)

ดังนั้น ความเชื่อในพระพุทธศาสนา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ศรัทธา” ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นความเชื่อที่มีปัญญารองรับเป็นทางนำไปสู่ปัญญาได้ ศรัทธา หรือศรัทธากับความเชื่อมีความหมายเหมือนกัน คือเชื่อคำสอนของพระพุทธองค์ เช่น ในเกสปัญตีสสูตร (กามาลสูตร) เป็นต้น และความเชื่อตามหลักศรัทธา 4 ซึ่งเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ในหลักการ 2 ประการ คือ ระบบความเชื่อและผลของความเชื่อ และควรเป็นความเชื่ออย่างมีเหตุมีผล ไม่เชื่ออย่างงมงาย ใช้ประสบการณ์และการปฏิบัติให้เกิดความศรัทธาความเข้าใจที่ถูกต้องแท้จริง

ความศรัทธาและคุณค่าของพระปิตุภูมิต่อวิถีชีวิตชาวพุทธในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ศรัทธากับความเชื่อ มีความหมายเหมือนกัน คือความเชื่อในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น ใน เกสปัญตีสสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 20 ข้อที่ 66 หน้า 256-257, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และความเชื่อตามหลักศรัทธา 4 ซึ่งเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผลนั้น จะต้องประกอบไปด้วยหลักการ 2 ประการ คือ ระบบความเชื่อ และผลของความเชื่อ เมื่อมนุษย์เชื่อแล้ว ผลที่เกิดจะทำให้เกิดคุณค่าต่อตัวเองและ

สังคมในด้านใดบ้าง จากการศึกษา สามารถวิเคราะห์แต่ละประเด็นใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านปัญญา พอสรุปได้ ดังนี้

1. คุณค่าด้านจิตใจ คุณค่า คือสิ่งที่มนุษย์ใช้ในการประเมินคุณสมบัติของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติของพฤติกรรมมนุษย์หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ความคิด คุณค่าทางจริยะ หรือคุณค่าทางการประพฤติปฏิบัติ เช่น ดี ชั่ว ถูก ผิด เป็นต้น (พูนศักดิ์ กมล, 2562)

ในประเด็นที่ ประชาชนมีความเชื่อในองค์พระปิตृทั้งสององค์ ซึ่งเป็นตำนานของพระศักดิ์สิทธิ์นิยมมากราบไหว้ ขอรพร บันบาน และยกองค์พระ เพื่อเสี่ยงทายและได้รับผลคำทำนายอย่างน่าอัศจรรย์นั้น เพราะเป็นผู้มีศรัทธาต่อองค์พระพุทธเจ้า ดังเช่น พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่า ศรัทธา หมายถึง “ความเชื่อความเลื่อมใสในทางธรรม คือ เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ ศรัทธา 4 ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล 4 อย่างคือ “.. 4) ตถาคตโพธิสัทธา หมายถึง มั่นใจในองค์พระตถาคตว่า ทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543) ซึ่งพระปิตุ๋นได้ว่าเป็นสัญลักษณ์รูปแทนของพระพุทธเจ้า เป็นสัญลักษณ์แห่งคุณงามความดีเปรียบเสมือนหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยผ่านสื่อรูปสัญลักษณ์ สัมพันธ์กับใจความในพระไตรปิฎก ในตำนานสูตร “บุคคลผู้มีศรัทธาเลื่อมใสพึงทราบได้โดยฐานะ...บุคคลผู้ปรารถนาจะเห็นท่านผู้มีศีล” มณี พะยอมยงค์ กล่าวว่า “ในทางพระพุทธศาสนา เมื่อกล่าวถึงความเชื่อแล้วต้องมีปัญญากำกับอยู่ในหลักธรรมนั้นเสมอ...ด้วยโยนิโสมนสิการ (การพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วน) ในทางพระพุทธศาสนา พระธรรม คำสอนที่จำแนกบุญบาปว่า คนทำดีมีบุญย่อมจะประสบผลเป็นความสุขสมบูรณ์ ได้เกิดในสวรรค์ และจะหมดกิเลสค้นหาเข้าสู่พระนิพพาน คนทำชั่วคือบาป จะได้รับความทุกข์ทรมาน ตกนรกไม่มีวันจบสิ้น คนที่เชื่อในคำสอนก็ประพฤติปฏิบัติตามด้วยความหวังให้พบกับความสุขในชีวิตของตน” (มณี พะยอมยงค์, 2536) และ อมรา พงศาพิชญ์ กล่าวว่า “..ประโยชน์ของความเชื่อ คือ 1) ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ 2) ความเชื่อทำให้เกิด พลัง...” (อมรา พงศาพิชญ์, 2541)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความเชื่อทำให้เกิดคุณค่าด้านจิตใจ 2 ประการ คือ 1) ทำให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธาต่อองค์พระปิตุ๋นว่าเป็นสัญลักษณ์รูปแทนของพระพุทธเจ้า การสักการะพระปิตุ๋น ขอรพรบันบาน และเสี่ยงทาย ก็เพื่อความเป็นสิริมงคล เป็นที่พึ่งทางจิตใจ สร้างขวัญกำลังใจ เป็นหนทางแห่งการทำบุญกุศล 2) ทำให้จิตใจมีพลัง มีกำลังใจในการดำรงชีวิต ซึ่งส่งผลให้เราจักฝึกขัดข้อขัดดีมีคุณธรรมและจริยธรรมประจำใจ เรียกได้ว่า โยนิโสมนสิการ ในพระธรรมคำสอนเชื่อในคำสอนของพระองค์แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติตามด้วยความหวังว่าในชีวิตของตนจะพบความสุขความเจริญ

2. คุณค่าด้านสังคม การกราบไหว้ ขอรพร บันบาน และเสี่ยงทายองค์พระ เพราะชาวพุทธมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของพระปิตุ๋น ในประเด็นนี้ กลุ่มวิทยาลัยครู

ภาคใต้ กล่าวว่า “ความเชื่อ คือ ความมั่นใจต่อสิ่งนั้น ๆ ว่าเป็นความจริง...ไม่มีการพิสูจน์ถึงความจริงของเรื่องนั้นๆ ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใดๆ เช่น ความเชื่ออำนาจลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์” (กลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้, 2526) และอมรา พงศาพิชญ์ กล่าวว่า “ระบบของความเชื่อ ความเชื่อของมนุษย์เกิดจากความไม่รู้ ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสว่าเป็น “อวิชชา” เมื่อได้พบเหตุการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฟ้าผ่า แผ่นดินถล่ม จึงเกิดความคิดว่าต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งกระทำขึ้น จึงพากันสร้างผี วิญญาณ เทพารักษ์ขึ้น...และกระทำพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อบูชาสักการะ...ความเชื่อแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ 1) ความเชื่อทั่ว ๆ ไป หรือความเชื่อธรรมดา (Belief) เช่น นรก สวรรค์ บาป บุญ 2) ความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยความกลัวหรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ (Superstition) แบ่งย่อยเป็น 12 อย่าง คือ “...ความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อเรื่องเคล็ด และการแก้เคล็ด...” และผลของความเชื่อทำให้ “เกิดการสร้างสรรค์ และเกิดความสามัคคี” (อมรา พงศาพิชญ์, 2541)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความเชื่อทำให้เกิดคุณค่าด้านสังคม 2 ประการ คือ 1) ชุมชนได้อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม เช่น งานเดือนห้าของชาวพุทธในอำเภอเขวาสินรินทร์ จะมีพิธีก่อเจดีย์ทราย มีการละเล่นต่างๆ ที่ได้สืบทอดต่อกันมา เช่น กันตรึม ลิเกเขมร เป็นการอนุรักษ์สืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีในชุมชนได้อีกทางหนึ่ง 2) ทำให้เกิดความสามัคคี เช่น งานเดือนสิบ “วันสารท” หรือ “แซนโฌนตา” มีการทำบุญกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลผลบุญให้ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว (พระครูโกวิทสุตาภรณ์, 2563) ไปทำบุญตักบาตรที่วัดโดยพร้อมเพรียงกัน ทำให้เกิดความสามัคคีในครอบครัว อันจะส่งผลให้เกิดความสามัคคีในสังคมต่อไป

3. คุณค่าด้านปัญญา นอกจากประชาชนได้มานมัสการกราบไหว้พระปิด ขอพร บนบาน และเสี่ยงทาย เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิตแล้ว ยังได้ฟังเทศน์ สวดมนต์ และปฏิบัติธรรม เช่น เดินจงกรม นั่งสมาธิ ไปในคราวเดียวกัน เรียกได้ว่าเป็นผู้มีศรัทธาในบุญกุศล ดังเช่นในสิกขาสูตร “ฐานะ 5 ประการ พร้อมทั้งเหตุที่น่าสรรเสริญในปัจจุบัน...คือ 1) มีศรัทธาในกุศลธรรม 2) มีhiriในกุศลธรรม 3) มีโอตตปเปในกุศลธรรม 4) มีวิริยะในกุศลธรรม และ 5) มีปัญญาในกุศลธรรม... แม้มีทุกข์ แม้มีโศกเศร้า ร้องไห้ น้ำตานองหน้าอยู่ก็ยังไม่ประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 22 ข้อที่ 5 หน้า 7-8, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และสมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) กล่าวว่า “เกี่ยวกับความเชื่อ ให้ใช้ปัญญาพิจารณาแม้พระพุทธศาสนาเองก็ไม่บังคับให้เชื่อถือ ดังเช่นที่ทรงตรัสว่ามีให้เชื่อโดยอาการ 10 อย่างในกาลามสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 20 ข้อที่ 66 หน้า 256-257, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ข้อนี้ควรขยายความว่า ศรัทธา คือ ความเชื่อในพระพุทธศาสนานั้น ต้องการให้เชื่อโดยปัญญาคือ ความรู้ และ

พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในที่หลายแห่งเน้นให้ใช้ปัญญาคือ “ความรู้เป็นประการสำคัญ” ผลของความเชื่อเป็นพื้นฐานทำให้เกิดปัญญา (สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2530)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความเชื่อเป็นพื้นฐานทำให้เกิดปัญญา เมื่อประชาชนไปนมัสการกราบไหว้พระปิต ได้ทำบุญ ฟังเทศน์ และสวดมนต์แล้ว ยังได้เดินจงกรม นั่งสมาธิไปในคราเดียวกัน ทำให้ทราบหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในบทสวดมนต์ และฟังเทศน์กัณฑ์ต่างๆ รวมถึงได้ปฏิบัติธรรม อันจะทำให้เกิดปัญญาสามารถนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ เรียกว่าเป็นหนทางแห่งการทำบุญกุศลของชาวพุทธที่นำไปสู่วิถีชีวิตอันดีงาม

บทสรุป

จากการศึกษา พระปิต: ความศรัทธาและคุณค่าที่มีต่อวิถีชีวิตชาวพุทธในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ใน 3 ประเด็น สรุปได้ ดังนี้ 1) ประวัติความเป็นมาของพระปิตในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า พระปิตมีสององค์ คือ พระปิต (พระพุทธรูปองค์ใหญ่) และพระเสี่ยงทาย (พระปิตองค์เล็ก) ประดิษฐาน ณ วัดปราสาทแก้ว เป็นพระพุทธรูปศิลาทรายสีแดง ปางสมาธิ ศิลปะล้านช้างแบบพื้นถิ่นอีสาน สันนิษฐานว่าสร้างสมัยพุทธศตวรรษที่ 23 2) วิถีชีวิตของชาวพุทธในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ทำบุญตามประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ได้แก่ วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันแชนโฌนดา (สารทเพ็ญ) วันสารทไทย วันออกพรรษา และศรัทธายึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า 3) วิเคราะห์ความศรัทธาและคุณค่าของพระปิตที่มีต่อวิถีชีวิตชาวพุทธในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ทำให้เกิดคุณค่าใน 3 ด้าน คือ (1) ด้านจิตใจ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นต่อองค์พระปิตว่าเป็นสัญลักษณ์รูปแทนของพระพุทธเจ้า เป็นที่พึ่งทางใจ และมีกำลังใจในการดำรงชีวิต (2) ด้านสังคม ได้อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และมีความสามัคคีในชุมชน (3) ด้านปัญญา นำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2540). *ประวัติวัดที่วราขอาณาจักรเล่ม 6*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศาสนา.
- กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. (2558). *พระพุทธรูปปางต่าง ๆ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. นครปฐม : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.
- กลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้. (2526). *สุราษฎร์ธานี*. สงขลา : กลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้.
- ข่าวเนชั่นทีวี. (2560). *เที่ยวชุมชนโบราณ นมัสการยกพระเสี่ยงทายที่สุรินทร์*. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2564, จาก <https://www.nationtv.tv/lifestyle/378592419>.

- ข่าวแนวหน้า. (2564). *ตำนานพระปิต! เรื่องเล่าลี้ลับวัดปราสาทแก้ว ตั้งจิตขอพรยกพระเสี่ยงทาย*. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2564, จาก <https://www.naewna.com/likesara/590199>.
- คณะกรรมการบริหารงานอำเภอเขวาสินรินทร์. (2560). *แผนยุทธศาสตร์พัฒนาอำเภอ 4 ปี อำเภอเขวาสินรินทร์*. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2564, จาก <https://www.google.com/search?q=แผนยุทธศาสตร์พัฒนาอำเภอ+4ปี+อำเภอเขวาสินรินทร์>.
- จำลอง จรเจริญ. (2564). *ปราชญ์ชาวบ้าน*. บ้านพระปิต ตำบลบ้านแร่ อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 28 กรกฎาคม.
- ฐานข้อมูลแหล่งโบราณคดีที่สำคัญในประเทศไทย. (2563). *ปราสาทแก้ว*. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2564, จาก <https://www.sac.or.th/databases/archaeology/archaeology/ปราสาทแก้ว>.
- พูนศักดิ์ กมล. (2562). คุณค่ามนุษย์แบบอัตวิสัยในมหาสติปัฏฐานสูตร. *วารสารพุทธมคค์*, 4(2), 31-36.
- พระครูสถิตวรรัตน์ ฐานวโร. (2564). *เจ้าอาวาสวัดปราสาทแก้ว*. บ้านพระปิต ตำบลบ้านแร่ อำเภอ เขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 28 กรกฎาคม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ. ผศ.ดร. (2558). *กำเนิดและพัฒนากาแห่งพระพุทธรูป*. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2564, จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/502>.
- พระครูโกวิทสุตาภรณ์. (2563). บุญข้าวสาก: มิติความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนากับคุณค่าเชิงจริยะในสังคมไทย. *วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์*, 3(2), 42-54.
- ภาณุวัฒน์ เอื้อสาลย์. (2545). *การศึกษาพัฒนาการชุมชนโบราณบ้านพระปิต ตำบลบ้านแร่ กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มณี พะยอมยงค์. (2536). *ความเชื่อของคนไทย วัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มานิต มานิตเจริญ. (2514). *พจนานุกรมไทย*. กรุงเทพมหานคร : เอกศิลป์การพิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ* ไทย. กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์.

สิงห์ ชโยจ. (2534). *ประวัติวัดปราสาทแก้ว และประวัติบ้านพระปืด*. จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานทอดกฐิน ณ วัดปราสาทแก้ว 1 - 2 พฤศจิกายน. เอกสารอัดสำเนา.

สมเกียรติ โล่ห์เพชรรัตน์. (2543). *ประวัติศาสตร์การสร้างพระพุทธรูปล้านช้าง*. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

สมเด็จพระญาณสังวร. (2530). (เจริญ สุวฑฺฒโน). *ประมวลสารคดีธรรม*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ.

อมรา พงศาพิชญ์. (2541). *วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมนุษยวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย.

MGR Online. (2561). *มรดกทางวัฒนธรรมประเพณีชุมชนอำเภอลำทะเมนชัย*. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2564, จาก <https://mgronline.com/local/detail/9610000016137>.

